

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

Delisle Lipót †. A történeti segédtudományok és a bibliografia művelőit súlyos veszteség érte. Delisle Lipótnak, a párisi Bibliothéque Nationale tiszteletbeli főigazgatójának 1910 július 21-én bekövetkezett halálával. Egy hosszú és tevékenységben gazdag pálya ért végéhez, melynek tudományos eredményei az elhunyt nevét biztosan megmentik a feledés veszélyétől. Delisle 1826 okt. 24-én született a normandiai Valognesban. Főiskolai tanulmányait az európai hírű École des Chartesban végezte, melynek közlönyében már a negyvenes évek végén több jeles történeti és paleografiai tanulmányt tett közzé. E tanulmányokkal csakhamar fölkellette az illetékes körök figyelmét, egyik dolgozatával 1851-ben az akadémia «Grand prix Gobert»-jét is elnyerte s 1852-ben már a Bibliothéque Nationale kéziratárában talált alkalmazást. A megkezdett uton és irányban vasszorgalommal haladt előre s útján a tudományos és hivatalos világ meleg elismerése kísérte: 1857-ben tagja lesz az Académie des inscriptions et belles-lettres-nek, két évre rá a becsületrend lovagja, 1871-ben N. de Wailly utódja a kéziratár vezetésében s 1874-ben a Taschereau halálával megürült administrateur générali állásba kerül. E minőségben több mint negyven esztendeig vezette Franciaország első tudományos közkönyvtárát s két valóban nagyszabású vállalattal: a *Cabinet des Mss de la Bibliothéque Nationale* és a *Catalogue général des livres imprimés de la Bibliothéque Nationale* cz. kiadványokkal kötelezte örök hálára a tudományokkal foglalkozók nemzetközi táborát. A kormány — mint erről annak idején részletesen megemlékeztünk — Delisle nagyszabású működését azzal hálálta meg, hogy a kiváló tudóst 1905-ben, a mikor hajlott kora daczára még szellemi frissesége s munkakészsége teljében állott, nyugdíjba kényszerítette. A francia kormány eljárása Európa-szerte méltó megütközést keltett, Delislet mindenfelől kiténtetésekkel halmozták el. Ez alkalmából kapta többek között a porosz *Pour le mérite* rendjelet is. Delisle munkásságának puszta felsorolásával lapokat tölhetnénk meg. A vezetésére bízott intézet kéziratári kincseinek lelkesebb s alaposabb készülségű ismertetője alig volt nála, ily természetű czikkeinek száma légió. De e mellett nem hagyogolta el a nyomtatványi osztályt sem. A könyvek bibliográfiai földolgozásának szabályaival sokat foglalkozott s mintaszerű szabályzatban foglalta össze a szükséges tudnivalókat. E művének új kiadása alig néhány héttel halála előtt hagyta el a sajtót s úgy látszik, gazdag szellemének utolsó gyümölcse. Emlékét kegyelettel ápoljuk. Σ.

Dr. Katona Lajos †. Férfikora teljében, tudományos munkabírása java idejében, egészen váratlanul, szinte orvul ragadta el tőlünk a halál Katona Lajost, a régibb magyar irodalom ny. r. tanárát a budapesti egyetemen. Irói munkássága kiterjedt területén, mely régi irodalmunk mellett a romanisztikát, folkloret, összehasonlító irodalomtörténetet egyaránt magába zárta, sokszor és sokat foglalkozott olyan kérdésekkel, melyek folyóiratunk tárgykörébe illenek s így, habár nem lehattünk oly szerencsések, hogy őt munkatársaink közé besorozhassuk, kötelességünknek ismerjük róla néhány szóval megemlékezni. A csillogó szellemeskedéssel szemben, mely irodalmunk történészeinél az utóbbi évtizedekben mindinkább elharapódzott, az adatok fölkuatását, a szövegek egymáshoz való viszonyának megállapítását, a források kinyomozását helyezte előtérbe s az ekként nyert reális alapon igyekezett az eddiginél hivebb, jobb képet nyújtani irodalmunk fejlődéséről. Módszerével, mely a philologia eddig lenézett kiségitőit: a kronológiát, bibliografiát, paleografiát, szövegkritikát ismét jogaiba iktatta, tanítványai körében iskolát csinált s a nagytudományú, tudásának kincseivel nem fukarkodó tanár lelkes vezetésével a fiatal tudósok egész kis csapata fogott hozzá, hogy irodalmunk alapjait a változó esztétikai nézetek ingoványáról a történeti tények szilárdabb talajára rakja át. Érdeklődését leginkább középkori irodalmunk nemzetközi anyaga kötötte le, melyet hazánkban senki sem ismert nálánál jobban. Kodex-irodalmunk nem egy emlékének derítette ki közvetlen forrásait s tett érthetővé egy-egy elromlott helyet, vagy már a gyakorlatlan fordító nehézkességéből származó értelmetlenséget. Tőle épen ezen a téren még igen sokat várt a magyar tudomány s valóban nem tulozunk, ha korai halálát, mint a magyar irodalomtörténetírás pótolhatatlan veszteségét gyászoljuk.

Gl.

Kinevezések a m. n. múzeum Széchényi Orsz. Könyvtáránál. A lefolyt negyedév folyamán ő Felsege a király id. Szinyei József m. n. múzeumi igazgatóört osztályigazgatóvá méltóztatott legkegyelmesebben kinevezni; a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi miniszter pedig Horváth Ignác m. n. múzeumi ört igazgatóörre, dr. Bátty Zsigmond és dr. Vértesy Jenő múzeumi segédöröket múzeumi örökké nevezte ki.

A m. n. múzeum Orsz. Széchényi Könyvtárának tisztviselői tanulmányuton. Dr. Áldásy Antal m. n. múzeumi ör a bruxellesi nemzetközi könyvés levéltárosi kongresszusra nyert kiküldetést; a m. n. múzeumi tisztviselők utazási alapja terhére pedig dr. Melich János m. n. múzeumi ör Galicziában, dr. Gulyás Pál, m. n. múzeumi segédör Felsőolaszországban és dr. Fitos Vilmos m. n. múzeumi segédör Németországban tett tanulmányutat.

Egy XVIII. századbéli bácsmegyei táblabíró könyvtára. Bács-Bodrog vármegye rendezés alatt levő levéltárában kezembe akadt nemes *Gombos* Antal uramnak, ezen tekintetes nemes Báts vármegye Táblabírájának részletes inventáriuma. Sokan talán felesleges, bőbeszédű irka-firkának volnának hajlandók minősíteni ezt az unalmasságig részletes felsorolású régi írást, de én figyelemreméltó kortörténeti adalékokat látok benne, melyeket meg kell menteni a végenyészettől.

Néhai jó Gombos Antal táblabíró uram a vonatkozó adatok szerint 1794. esztendő pünkösd havának 22-ik napján halálozott el Nemes Militics, bácsmegyei nagyközségben. Egy hét mulva, 1794. május 30-án Latinovich József v. bíró, valamint Odry Albert és Molnár János nemesmiliticsi tanácsbélieliek «Tekintetes Kovács József Úrnak, királyi Tanácsosnak és ezen Tekintetes Nemes Báts Megyének Első Al Ispánnak különös rendelkezéséből» föl-vették a hagyatéki leltárt Nemes Gombos Antal «elmaradott parázs pénzérül, *Irásbeli eszközérül* és más egyéb ingó s ingatlan Jóságáruul, interessatus Részeknek jelenlétekben».

Kulturhistóriai szempontból a *könyvekre* vonatkozó részt tartom legfontosabbnak ebben az egész inventáriumban. Előttünk áll ebben egy tizen-nyolczadik századbeli magyar táblabíró könyvtára. Megtudjuk belőle, milyenek voltak, vagy lehettek, az e korabeli hasonló társadalmi állású emberek szellemi szükségletei, irodalmunk akkori fejlettségi viszonyaihoz képest. Mindennemű körülményesebb részletezés helyett ide igtatom a leltár ide vonatkozó részletét, mely 37 tétel alatt sorolja föl a nemes Gombos Antal táblabíró uram könyvrárában talált könyvek czimeit. Ezek a művek a következők:

1. Bonfinii Historia Hungariae. — 2. Biblia Sacra. — 3. Corpus Juris Hungarici. — 4. Corporis Juris Hungarici tertia part. — 5. Vita Sanctorum. — 6. Granát Apfel. — 7. Hármás História. — 8. Huszti (?) — 9. Dictionarium Párizpápai (*sic*). — 10. Descriptio Regum Banorum et Heroum Slavonorum. — 11. Clementis 11-i Papae Orationes. — 12. Franciscus Babaj de Hungariae Regibus. — 13. Balthasar Gratianus de Pud. Civili. — 14. Arithmetica. — 15. Ioannis Weber Curiosus Discursus. — 16. Hármás Kis Tükör. — 17. Kemény János. — 18. Franciscus Patrorcha de Remediis utriusque Fortunae. — 19. Szent Ivanyi Oeconomus. — 20. Curtius. — 21. De Martis Turcici Ferocia. — 22. Principis Eugenii gesta contra Turcos. — 23. Brevis Europae Geographia. — 24. Ioannis Spertinquis de Proprietatibus Animalium. — 25. Philippicae Sacrae. — 26. Brevarium Politicorum juxta Mazaninum. — 27. Liber Arithmeticus. — 28. Suetonii Tranquilli opus de 12 Caesaribus. — 29. Aulus Augustinus. — 30. Tredro (?) — 31. Catechismus Germanicus. — 32. Articuli Diaetales anni 1792. — 33. Epistolae Germanicae. — 34. Liber Precatorius Illyricus. — 35. Dissertatio de Gente Serbica. — 36. Dissertatio de Ferrae motibus Regni Hungariae. — 37. Calendarium Novum.

Nem mondható ugyan valami terjedelmes könyvtárnak, még az akkori irodalmi és könyvészeti viszonyok között sem, az azonban tagadhatatlan, hogy e művek nagy körültekintéssel és nem kevés tudományos készséggel vannak összeválogatva. *Zsoldos Benő.*

A kassai könyvkötészet történetéhez. *Kemény* Lajos ismételtén is közölt e folyóiratban (1907. évf. 95—96. l. és 1909. évf. 383. l.) adatokat a kassai könyvkötés történetéhez. Értékes jegyzetei során azonban nem emlékezik meg egy XVIII. századbeli könyvkötőről, ki nem volt ugyan czéhbeli mester, de mint szerzetes könyvkötő, méltó az emlékezetre. Abban az

időben nem volt ritkaság a kolostorok czelláiban a kitanult könyvkötő. Így volt ez a kassai ferenczrendi kolostorban is, hol a XVIII. évszáz hetvenes és nyolczvanas éveiben *Bashardt* Timót szerzetes testvér működött mint könyvkötő.

A *gyöngyösi* ferenczrendi könyvtár ősnymtatvány-állománya érdekes adatokat rejt magában a kolostori könyvkötésre, nevezetesen a gyöngyösi és kassai kötésekre vonatkozólag. A gyöngyösi ősnymtatványokról fölvetett katalogusomból közlöm a *kassai* kolostori könyvkötésre vonatkozó adatokat.

Gyöngyösön három inkunabulumra akadtam, melyeknek újabb kötése kétségtelenül a kassai kolostorból származik. Ezen ősnymtatványok a rendi levéltárral egyidejűleg kerültek Kassáról Gyöngyöstre és azon könyvek csoportjából valók, melyeket annak idején *Blahó* Vincze atya különböző kassai könyvtárak rendezése fejében szerzett meg az ottani ferenczrendi kolostor könyvtára számára és látott el értékes bejegyzésekkel.

P. Blahó bejegyzései őrizték meg számunkra a kassai kolostori könyvkötőnek nevét is. A «*Missale Strigoniense*» (Nürnberg, 1484. Hain : 11.429. Szabó-Hellebrant : III. 7.) 11b lapjának alján találjuk a következő bejegyzést : «*Veteri lignee et vereis Lamellis angularibus munitae thecae, hanc substituit noster Fr. Timotheus Bashardt, Compactor Singularis, Cassoviae 19. Junij 1779.*» Egybevág ezzel a kolofonhoz járuló bejegyzés : «*Conōtus Cassovien. Ord. Min. Refor. exoratum 1763. compactum 1779. Multa hic MSS. Folia, dudum excisa stb.*»

Érdekesek a provenienciát illető bejegyzések is, melyek közül egyiket mutatóba ideiktatom. A 12a lap alján olvassuk : «*Missale hoc in Conservatorio (prius inferiori, deinde superiori) ; Ecclāe Cassovien. S. Elisabethae, diu jacens, tandem cum multis alijs Libris, die 18. Julij ad Parochiam deportatum curā Rñdmi Dni Plebani Michaelis Berecz, de his requisiti, tandem ab eodem (cum multa Exemplaria supereēnt est datum) die 29. oct. 1763. Contui Cassoviensi Ord. Min. Stric. Obsviae. Proviae SSmi Salvatoris, rogante V. B.*» (Vincentio Blahó.)

A másik két kassai kötés 1784-ből való, miként ezt a bejegyzések tanúsítják. Bejegyzéseik közül ezúttal csak a bekötésre vonatkozókat közlöm. *a)* Temesvári Pelbárt «*Stellarium*»-ának (Hain : * 12.562.) előlapjára ezeket jegyezte be Blahó : *STELLARIUM Coronae Beatae Virginis Mariae. Authore F. Pelbarto de Themsvár, Ord. Minor. de Observāa, Vicariae Hungāae olim Alumno, qui Budae. ad S. Joannem Evan. obiit An. 1504. Gesto S. Vincentij Mart. — Compositus est An. 1483. Compactus denuo 1784. pro Archivo Sacri Ord. Min. Ref. Prōviae S. Salvator...* — *b)* A másik ősnymtatvány Alphonsus a Spina : «*Fortalitium fidei*». (Nürnberg, Koberger. 1494. — Hain : * 875.) Ennek előlapján többi közt a következő bejegyzést találjuk : «*Jacebat Liber, inter alios vetustos, et abjectos in Parochia Cassoviensi, quos A. 1781. Mense Aug. P. Vinc. Blaho, Proviae Chronologus in Elenchum redegit. Hunc, cum alijs tribus, in Praemium laboris An. 1782. exoravit. Meliori compactura donatus est Mense Febr. A. 1784. Pro Archivo Dictae Prōviae.*»

Ennek a két ősnymtatványnak a kötése is *Bashardt* keze munkája.

Tőle bizonyára még több kötés is található Gyöngyösön. Én ott jártamban csak az ősnymtatványokat vettem figyelembe.

Bashardt kötése is magukon hordják a kolostori könyvkötés akkori jellegét. A szerzetes könyvkötők nem művészi csinra, hanem inkább tartós munkára törekedtek. Ugyanez mondható a XVIII. századbeli gyöngyösi kötésekről is, melyeknek ismertető jegyük a sárgásbarna sima bőrkötés, a hátán a könyv czimének és a bekötés évének aranynyomású feltüntetésével.

Timár Kálmán.

Egy ismeretlen magyar hebraista.¹ Kunitzer Mózes budai rabbi levelezési gyűjteményében egy magyar filologus nevére akadtam, mely név viselője a magyar írók legnagyobb bibliografusa előtt is ismeretlen.² Kunitzer³ egyik művében, melynek czime «Bész Kabbí»,⁴ a misnagyjtemény szerkesztője R. Jehuda élettörténetét és működését, családjá és tanítványainak sorsát ecseteli prózában, majd verses mondásokat szórva hősei beszédébe, úgy hogy az egész mű szindarab benyomását teszi. E mű a kolozsvári főiskola egyik tanárának kezébe jutott, ki szigorral és tudással telt észrevételeit közli a szerzővel. E férfiú neve: Banadi vagy Bánáti Ferdinandus, ki — Kunitzer szerint — nyolcz antik nyelven beszélt. A levél kelte: 574 Ab hó 7 = 1814. július—augusztus közepén.⁵ Bánáti kifogásolja szerző eljárását, ki verseket szavaltat hőseivel, míg — levélíró állítása szerint — a talmud tanítói előtt költészet teljesen ismeretlen fogalom, mert ők a költészet héber műszavait a szentírásban is, mint **השל** (parabola, hasonlat) vagy **שיר** (dal, ének) a törvényekre és parancsolatokra vonatkoztatják. Kunitzer feleletében nagy tudással mutatja ki a talmud gazdagságát közmondásokban és példabeszédekben, a nélkül, hogy a felelet lényegére, a költészet különféle és változatos nemeire utalt volna.

Érdekes volna megtudni, vajjon maradt-e irodalmi emlék e férfiú tollából és akadna-e e folyóirat t. olvasói közül, ki életkörülményeiről, tanári működéséről hirt adna!

Skotschau (Ausztria).

Dr. Marmorstein Arthur.

¹ Magyar hebraistákról l. összeállításaimat a Zeitschrift für hebräische Bibliographie 1904. és 1905. évfolyamaiban.

² Szinnyei József úr szives közlései.

³ l. Büchler Sándor, A zsidók története Budapesten 1901. 264 kk. l.

⁴ Bécs 1805.

⁵ Hamzoref, I. köt. Prága 1820. 56. szám.

VÁLTOZÁSOK

a magyarországi nyomdáknál 1910. május—augusztus hónapokban.

Az egy csillaggal jelölt nyomdák hatóságilag nincsenek bejelentve. A két csillaggal jelöltek megszűntek.

Főváros.

- Adler Ármin és Klein Ernő.
VIII., Német-utca 40.
- **Auer József és társa.
(Auer Józsefné Guttman Rachel Róza.)
VI., Dalszínház-utca 10.
- Fried József és Liebermann Márton.
VIII., Röck Szilárd-utca 40.
- Glück Mihály.
V., Lipót-körút 1.
- **Glück Mihály.
V., Lipót-körút 1.
- Grosz Jakab és Nadel Jakab.
VII., Vörösmarty-utca 14.
- **Özv. Gussmann Fülöpné, Hlinek Berta.
VIII., Röck Szilárd-utca 40.
- **Kertész József.
IV., Mária-Valéria-utca 11.
- *Kertész József.
V., Nádor-utca 28.
- Krnyác János.
IV., Molnár-utca 10.
- Kunderna Ede.
VI., Dalszínház-utca 10.
- László Károly.
X., Liget-tér 3.
- **Lusztig Mór.
VIII., Kertész-utca 35.
- **Merendiák Károly.
X., Liget-tér 3.
- **Nyul István.
VII., Garay-utca 3.
- **Pap Manó és Schwarz László.
VII., Hársfa-utca 40.
- **Reform.
VI., Csengery utca 9.
- Rosenzweig Ignác.
VI., Vasváry Pál-utca 9.
- Salvendy Ferenc, Salvendy Gyula és Fried Adolf.
VII., Dohány-utca 68.
- Szachora Károly és Pöhm József.
V., Arany-utca 7.
- **Wellesz Béla.
VI., Gróf Zichy Jenő-utca 37.
- Wilheim Zsigmond és Neuwirth Sámuel.
VII., Rottenbiller-utca 12.
- **Woititz Bernát.
VI., Vörösmarty-utca 52.
- Woititz Bernát.
VI., Dávid-utca 7.

Vidék.

- Bácsalmás.**
*Hechtl Géza.
- Balatonfüred.**
**Vallus V. Mihály.
- Borgóprund.**
Friedlándár Mendelné.
- Mezőberény.**
*Hungária nyomda.
- Nagyvárad.**
Rubinstein Vilmos.
- Pécs.**
Pécsi lapkiadó rt.
- Salgótarján.**
Lauer Ernő.
- Zenta.**
Kabos Ármin.